

UOT 324.4**XÜSUSİ MÜLKİYYƏT HÜQUQUNUN MÜDAFİƏSİ ÜSULLARI****A.D.BABAYEVA***Bakı Dövlət Universiteti**aysel.babasoy@yahoo.com*

Məqalədə xüsusi mülkiyyət hüququ və digər əşya hüquqlarının mülki-hüquqi müdafiə üsullarının məzmununu açmaq üçün mülki hüquqların hüquqi müdafiə üsulları nəzərdən keçirilir. Bu üsullardan əsasən əşya-hüquqi müdafiə üsulu, öhdəlik-hüquqi müdafiə üsulu, xüsusi xarakterli mülki-hüquqi müdafiə üsulu və s. təhlil edilir. Qeyd olunur ki, həmin üsulların məqsədi hüquq pozuntusu törədən subyektə təsir göstərməklə pozulmuş hüquqları bərpa etməkdən ibarətdir. Eyni zamanda, əşya-hüquqi müdafiəni gerçəkləşdirən iddialar - vindikasiya iddiası, neqator iddia, mülkiyyət hüququnun tanınması barədə iddia ətraflı təhlilə cəlb olunur, həmin iddiaların mahiyyəti açılır, bir-birindən fərqli cəhətləri izah olunur.

Açar sözlər: vindikasiya iddiası, neqator iddia, mütləq iddia, müdafiə üsulu, mülkiyyət hüququnun tanınması

Xüsusi mülkiyyət hüququ və digər əşya hüquqlarının mülki-hüquqi müdafiə üsullarının məzmununu açmaq üçün mülki hüquqların hüquqi müdafiə üsullarını nəzərdən keçirmək lazımdır. Məhz həmin üsulların təyinatı və məqsədi hüquq pozuntusu törədən subyektə təsir göstərməklə pozulmuş hüquqları bərpa etməkdən ibarətdir. Qeyd etmək lazımdır ki, hüquq ədəbiyyatında mülki hüquqların hüquqi müdafiə üsulları dörd əsas qrupa bölünür: 1) əşya-hüquqi müdafiə üsulu; 2) öhdəlik-hüquqi müdafiə üsulu; 3) nə əşya-hüquqi, nə də öhdəlik-hüquqi müdafiə üsullarına aid edilən mülki-hüquqi müdafiə üsulu; 4) xüsusi xarakterli mülki-hüquqi müdafiə üsulu.

Birinci qrup vasitələr, yəni əşya-hüquqi müdafiə üsulu ilə mütləq hüquq münasibətləri müdafiə olunur. Bu üsulun əsas xüsusiyyətini yalnız mütləq xarakterli hüquq münasibətlərinin müdafiə edilməsi təşkil edir. Mütləq hüquq münasibətlərində iştirak edən səlahiyyətli şəxs (mülkiyyətçinin) hüquqları hər hansı üçüncü şəxs (bu, bir qrup şəxs də ola bilər, ayrıca götürülmüş fərd də ola bilər) tərəfindən törədilən pozuntudan qorunur. Bu münasibətlərdə səlahiyyətli şəxslə üçüncü şəxs arasında konkret hər hansı bir öhdəlik, yəni öhdəlik hüquq münasibəti yaranmır. Belə ki, mütləq hüquq münasibətlərində səlahiyyətli şəxsə qarşı qeyri-müəyyən dairəli borclu şəxslər durur ki, həmin şəxslər üçüncü

şəxslər (“hamı və hər kəs”) adlanır. Səlahiyyətli şəxsin (mülkiyyətçinin) mülkiyyət hüququ üçüncü şəxslərdən hər hansı birinin hüquqazidd əməli nəticəsində bilavasitə pozula bilər. Əgər mülkiyyətçinin əşyası başqası tərəfindən oğurlanıbsa və ya qanunsuz yolla əldə edilərsə mülkiyyətçi öz səlahiyyətlərini bilavasitə həyata keçirə bilərmi? Qeyd etməliyik ki, bu pozuntu mülkiyyətçinin öz səlahiyyətlərini həyata keçirməsini istisna edir və ya məhdudlaşdırır. Bu zaman mülkiyyət hüququnun həyata keçirilməsini istisna edən və ya məhdudlaşdıran maneələri aradan qaldırmaq üçün müdafiə vasitələrinə zərurət yaranır. Bu halda istifadə olunan vasitə əşya-hüquqi müdafiə üsulu adlanır.

Deməli, hər hansı üçüncü şəxsin (konkret şəxsin yox) törətdiyi pozuntudan mülkiyyətçinin mülkiyyət hüququ əşya-hüquqi müdafiə üsulu ilə müdafiə edilir. Əşya-hüquqi müdafiə üsulunun əsas məqsədi ya mülkiyyətçiyə ona məxsus olan sahiblik, əmlakdan istifadə və onun üzərində sərəncam vermək hüquqlarını bərpa etməkdən, ya da bu hüquqların həyata keçirilməsinə mane olan halları aradan qaldırmaqdan ibarətdir. Bu üsulun əsas istiqaməti mütləq subyektiv hüquq olan mülkiyyət hüququnu bilavasitə müdafiə etməklə şərtlənir.

Əşya-hüquqi müdafiə iddia vasitəsilə həyata keçirilir və gerçəkləşdirilir. Bu, **mütləq iddia** adlanır. Mütləq iddia elə bir tələb hüququdur ki, o, əşya hüququnu pozan hər hansı bir şəxsə (“hamıya və hər kəsə”) qarşı irəli sürülür. Mütləq, yəni əşya-hüquqi iddialara **vindikasiya iddiası, neqator iddia, mülkiyyət hüququnun tanınması barədə iddia** daxildir. Göstərdiyimiz iddialar **petitor** iddia adlanır. Petitor iddia dedikdə, mülkiyyət hüququ barədə verilən iddia başa düşülür. Ona görə də ona həm də **mülkiyyət iddiası** deyilir. *Vindikasiya məhz petitor iddiasının əsas növü* sayılır. Petitor iddiasını **sahiblik (possessor) iddiasından** fərqləndirmək lazımdır. Vindikasiya iddiası özgəsinin qanunsuz sahibliyindən **öz əmlakını geri tələb etmək** barədə iddiadır. *İ.B. Novitski yazır ki, mülkiyyət hüququnun əsas müdafiə vasitəsi “rei vindicatio” - vindikasiya iddiasıdır* (11, 114). Bu iddia mülkiyyət hüququnun müdafiəsi üsullarının geniş yayılmış növlərindən biri olub, Roma hüququnda da işlənmişdir. Onun adı latınca **vim-decere** (güc tətbiq etmək haqqında xəbərdarlıq edirəm) sözlərindən götürülmüşdür (8, 29; 10, 89; 12, 197, 200). Bu, mülkiyyətçinin şeyə sahibliyi itirdiyi hal üçün müəyyən edilmişdir və əmlakı özgəsinin qeyri-qanuni sahibliyindən məcburi tələb etməkdən ibarətdir. Vindikasiya iddiasının anlayışı MM-in 157-ci maddəsinin 2-ci bəndində verilmişdir. Həmin maddədə bildirilir ki, “mülkiyyətçi özgəsinin qanunsuz sahibliyindən öz əmlakını geri tələb edə bilər” (2, 124; 3, 350). Başqa sözlə desək, bu, şeyə sahib olmayan mülkiyyətçinin ona sahib olan qeyri-mülkiyyətçiyə qarşı iddiasıdır. Novitskinin sözləri ilə desək, “beləliklə, vindikasiya prosesində tərəflər aşağıdakılardır: iddiaçı əşyaya faktiki sahibliyi itirmiş mülkiyyətçi, cavabdeh isə vicdanlı və vicdansız olmasından asılı olmayaraq, əşyaya faktiki malik olan sahib və ya saxlayandır” (11, 114). Vindikasiya hüququnun subyektiv tələb olunan şeyə öz hüququnu, yaxud ona sahibliyinin əsasını (titul) sübut etməli olan əmək mülkiyyətçisidir. Burada bəzən subyektiv iddianın qaldırıldığı anda şeyə malik olan qeyri-qanuni sahibdir.

Vindikasiya obyektı həmişə natura şəklində qalmış fərdi müəyyən edən şeydir. Əşya sahibliyi itirmiş mülkiyyətçi əşyanı tələb etmək üçün vindikasiya iddiasından istifadə edirdi.

Neqator iddia isə sahiblikdən məhrum edilməklə əlaqədar olmayan pozuntuların aradan qaldırılması barədə iddiadır. Vindikasiya iddiası kimi neqator iddia da mülkiyyət hüquqi vasitələrindəndir. Qədim Roma hüququnda göstərilirdi ki, “əşya mülkiyyətçinin faktiki sahibliyində olduqda, lakin onun hüququnun həyata keçirilməsinə qeyri-qanuni maneə törədildikdə belə, mülkiyyətçinin müdafiə olunmağa ehtiyacı yarana bilər. Mülkiyyətçinin hüququnu sıxışdıran bu qanunsuz hərəkətlərin kəsilməsinə nail olmaq üçün mülkiyyətçi “neqator” iddiası (*actio negatoria* – hərfi mənada cavabdehin belə hərəkətləri etmək hüququnu inkar edən iddia) qaldıra bilərdi. Vindikasiya iddiası kimi neqator iddia da istənilən hüquq pozana qarşı qaldırılan mütləq iddiadır” (11, 115).

Neqator iddia dedikdə, mülkiyyətçinin ona məxsus olan əmlakdan istifadə və onun üzərində sərəncam səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinə mane olan pozuntuların aradan qaldırılması haqqında üçüncü şəxsə qarşı müqavilədən kənar tələbi başa düşülür. Neqator iddia habelə mülkiyyət hüququnun həyata keçirilməsinə yönəldilən maneə təhlükəsinin olması imkanları olduqda da irəli sürülə bilər. Neqator iddianın anlayışı MM-in 157-ci maddəsinin 4-cü bəndində verilmişdir. Orada qeyd olunur ki, “əgər mülkiyyətçiyə qəsd və ya başqa maneələr əşyanı götürmədən və ya ondan məhrum etmədən törədilsə, mülkiyyətçi qəsd edəndən bu hərəkətlərə son qoymağı tələb edə bilər. Bu cür hərəkətlər davam etdirildikdə mülkiyyətçi həmin hərəkətlərə son qoyulmasını məhkəmə vasitəsilə tələb edə bilər” (2, 124; 3, 350.). Bu iddia mülkiyyətçinin əşyaya sahiblik hüququnun itirilməsi ilə bağlı deyil. Neqator iddia yalnız mülkiyyət hüququnun həyata keçirilməsinə mane olan halların aradan qaldırılması barədə tələbdir. Həm də bu hallar əşyaya sahiblik səlahiyyətinin yox, yalnız əşyadan istifadə və onun barəsində sərəncam vermək səlahiyyətinin həyata keçirilməsinə mane olur. Neqator iddia mülkiyyətçinin əşyadan istifadə və onun barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinə mane olan halların aradan qaldırılması barədə tələbdir. Prof. A.P.Sergeyevin “neqator iddia əşyaya sahiblik səlahiyyətinin həyata keçirilməsinə mane olan halların aradan qaldırılması üçün də verilə bilər” (5, 447) fikri isə həqiqətdən çox uzaqdır. Neqator iddianı yalnız əşyadan istifadə və onun barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərilə bağlı olması fikrini dəstəkləyən müəlliflər də var (6, 341; 7, 310).

Neqator iddianın predmeti onun elementlərindən biridir. İddiyanın məhkəmədən baxılması və həll olunması xahiş etdiyi maddi-hüquqi tələb bu iddianın predmetini təşkil edir. Həmin tələb isə sahiblikdən məhrum edilməklə əlaqədar olmayan pozuntuların aradan qaldırılmasından ibarətdir.

Neqator iddiasının əsası dedikdə, iddiaçı tərəfindən məhkəməyə verilən tələbin əsaslandığı başa düşülür. Bu hallar özündə iki əsas cəhəti əhatə edir: iddianın əşyadan istifadə və onun barəsində sərəncam vermək səlahiyyətini şərtləndirən hallar; üçüncü şəxsin bu səlahiyyətlərin həyata keçirilməsinə mane

olan hərəkətlərini təsdiq edən hallar. İddiaçı bu iki halı əsaslandırmağa borcudur. Lakin iddaçı cavabdehin etdiyi hərəkətin hüquqazidd olub-olmadığını sübut etməyə və əsaslandırmağa borclu deyil. Bu halın müəyyən edilməsi iddianın əsasına daxil deyil. Ehtimal olunur ki, cavabdeh öz hərəkətini hüququayğun olmasını sübut edənə kimi, onun hərəkəti hüquqazidd sayılır.

Neqator iddanın məqsədi mülkiyyətçinin və digər titul sahibinin əşyaya sahiblikdən məhrum etmə ilə bağlı olmayan digər səlahiyyətlərini (istifadə və sərəncam səlahiyyətini) müdafiə etməklə pozulmuş hüquqları bərpa etməkdən ibarətdir. Bu iddianın məqsədi üç niyyətlə şərtlənir: birincisi, hüququ pozulmuş hərəkətlərin qarşısını almaq (məsələn, mülkiyyətçi evini özbaşına tutan şəxsin həmin evdən çıxarmaq məqsədi); ikincisi, gələcəkdə mülkiyyət hüququnun pozulmasına gətirib çıxara bilən hərəkətlərin qarşısını qabaqcadan almaq məqsədi (məsələn, əşyadan istifadəyə mane ola biləcək tikintinin aparılmasını qadağan etməyə nail olmaq məqsədi); üçüncüsü, hüququn pozulması anına kimi mövcud olan vəziyyəti bərpa etmək üçün müəyyən hərəkət etməyi cavabdehə həvalə etmək (məsələn, mülkiyyətçinin evinin pəncərəsi qarşısında tikilən hasarı sökmək və s.).

Neqator iddiaya iddia müddəti şamil edilmir (MM-in 384-cü maddəsinin 4-cü bəndi). Həmin bənddə göstərilir ki, mülkiyyətçinin və ya digər sahibin onun hüququnun hər cür pozuntularının aradan qaldırılması haqqında tələblərinə iddia müddəti şamil edilmir (2, 235; 3, 642). Cavabdeh öz hərəkətinin hüququayğun olmasını sübut etməlidir. Əgər sübut etməsə, neqator iddia təmin edilir.

Neqator iddianı təmin edən məhkəmə pozuntu törədən şəxsin üzərinə yaratdığı maneəni aradan qaldırmaq vəzifəsi qoyur. Bu vəzifənin icra edilməsi nəticəsində mülkiyyətçi əşya barəsində istifadə və sərəncam səlahiyyətlərini həyata keçirmək imkanı əldə edir. Neqator iddia bir qayda olaraq daşınmaz əşyalara mülkiyyət hüququnu müdafiə etmək üçün tətbiq edilir. Müasir şəraitdə torpağın dövrüyyəyə cəlb edilməsi ilə bağlı olaraq bu iddia növündən istifadə daha geniş xarakter almaqdadır.

Belə iddia qaldırmaq hüququnun subyektı şeyi öz sahibliyində saxlamış mülkiyyətçi olur. Borclu subyekt qanunsuz hərəkət edərək mülkiyyətçinin hüququnu (adətən, bu, sahiblik və sərəncam vermək səlahiyyətlərinə deyil, istifadə etmək səlahiyyətinə aiddir) pozan olur. Əgər mülkiyyətçinin səlahiyyətlərini həyata keçirməyə maneə qanunauyğun hərəkətlə (məsələn, müvafiq dövlət orqanlarının razılığı ilə mülkün yaxınlığında xəndək qazılması) yaradılsa, neqator iddia qaldırıla bilməz, ya belə hərəkətlərin qanuniliyini mübahisə etmək (neqator iddia qaldırmaq yolu ilə yox), ya da onların nəticələrinə məruz qalmaq lazım gəlir.

Bu iddia üzrə tələbin obyektı uzanan və iddianın qaldırıldığı anda davam edən hüquq pozuntusunun (hüquqa zidd halın) aradan qaldırılmasıdır. Buna görə də, neqator iddia üzrə hüquq münasibətlərinə iddia müddəti təsir (onun təsirini tətbiq edildiyi vindikasiya iddiasından fərqli olaraq) etmir. Neqator tələbini hüquq pozuntusunun davam etdiyi müddətdə istənilən anda qaldırmaq mümkündür.

Mülki hüquqların müdafiəsinin ümumi üsullarından biri onların müəyyən

subyektə mənsub olmasını tanımaqdır. Mülkiyyət münasibətləri üçün *mülkiyyət hüququnun tanınması haqqında iddia* xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Çünki mülkiyyət hüququnun özü hətta titul və faktiki sahiblər arasında mübahisə predmeti ola bilər. Bu tələbin təcrübədə daha çox rast gələn əsas növü əmlakın həbsdən azad edilməsi (əmlakın siyahıdan çıxarılması) haqqında iddialarıdır.

Əmlakın həbsi, yəni onun siyahıya alınması və ona aid sərəncam verməyə qadağan qoyulması qanunda birbaşa nəzərdə tutulmuş hallarda zərərin ödənilməsi haqqında məhkəmə qətnaməsinin və ya əmlakın müsadirəsi haqqında hökmün icrasını, məhkəmədə iddianın qaldırılması (belə hallarda o, adətən, məhkəmə icraçısı tərəfindən həyata keçirilir) zamanı vətəndaşların və hüquqi şəxslərin digər əmək hüquqlarını təmin edən, yaxud vərəsəliyin açılması zamanı vərəsələrin əmlak hüquqlarını qorumaq məqsədilə (bu halda o, notarius tərəfindən həyata keçirilir) tətbiq edilən tədbirdir.

Siyahıya bəzən yanlış olaraq, başqa şəxslərə aid sərəvətlər (əmlak) daxil edilir. Əksər hallarda söhbət ər (arvadın) ümumi əmlakdakı payının və ya şəxsən ona məxsus şeylərin siyahıdan çıxarılması haqqında tələbindən gedir.

Belə iddianın hüquqi təbiətinə dair vahid fikir yoxdur. Bir sıra hallarda ona vindikasiyanın növü, digər hallarda istifadə ilə bağlı deyil, əmlaka aid sərəncam vermək səlahiyyətinə qarşı maneənin aradan qaldırılmasını nəzərdə tutan neqator iddia, üçüncü halda isə hüququn tanınması haqqında iddiaların bir növü olan mülkiyyət hüququnun tanınması haqqında xüsusi iddia kimi baxırlar.

Sonuncu nöqteyi-nəzər həqiqətə daha çox uyğun gəlir. Əmlakın əksər hallarda mülkiyyətçidə olmasına (onun faktiki alınma anına qədər) görə vindikasiya haqqında danışmaq lazım gəlmir. Göstərilən iddianı neqator iddia da saymaq olmaz. Çünki burada mülkiyyətçinin səlahiyyətinin həyata keçirilməsi üçün sadəcə maneə yaradılmır, mahiyyətə mülkiyyətçini əmlak üzərində hər cür hüquqdan məhrum etməklə həmin əmlakın ondan hüquqi (bəzən faktiki) alınması baş verir. Onu mülkiyyət hüququnun müdafiəsinin öhdəlik üsuluna da aid etmək çətindir. Çünki belə iddia əşya xarakterini saxlayır, o, tələbinə əsasən mülkiyyətçinin əmlakının siyahıya alındığı istənilən tələbkara verilə bilər. Şərh olunanlar, əsasən bu iddia mülkiyyət hüququnun müdafiəsini müstəqil əşya hüquq üsulu sayıla bilər.

Bu iddianın verilmə və təmin edilmə şərtləri ali məhkəmə orqanlarının aktlarında nəzərdə tutulmuşdur. Əmlakı həbsdən azad etmə haqqında iddia vermə hüququnun subyektə əmlakı səhvən siyahıya alınmış mülkiyyətçidir. Lakin bu, əmlakı siyahıya alınmış şəxsə aid deyildir.

Borclunun özü və ya məhkum (istintaq altında olan) belə iddia verə bilməz. Çünki bu halda o, özünün mülkiyyət hüququnu sübut etməyib, müki və ya cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının qanuniliyi və əsaslığını mübahisə edir. Söhbət əmlakın məcburi tədbirin tətbiq edildiyi borcluya (məhkum) məxsus olmayan başqa şəxslərdən gedir.

Borclu subyekt (iddia üzrə cavabdeh) həmişə bir deyil, ən azı iki şəxs olur: birincisi, əmlakın siyahıya alındığı borclu; ikincisi, maraqlarına uyğun

olaraq əmlaka həbs qoyulmuş təşkilat və şəxslər (tələbkar, kreditorlar).

Əşya-hüquqi müdafiə üsulunun əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki onun obyektı kimi yalnız fərdi əlamətləri ilə müəyyən edilən əşyalar çıxış edə bilər. İstehlak olunan, cinsi (növlər) əlamətləri ilə müəyyən edilən, hüquqi cəhətdən əvəz edilməsi mümkün olan və digər əşya növləri bu müdafiə üsulunun təsir sferasına daxil ola bilməz, yəni obyektı ola bilməz. Əşya-hüquqi üsulla yalnız naturada saxlanılan obyektə olan əşya hüququ müdafiə oluna bilər.

Mülkiyyət hüququnun pozulması xarakterindən və mümkün müdafiənin məzmunundan asılı olaraq mülki hüquqda mülkiyyətçinin marağının qorunmasını hüquqi təmin edən müxtəlif üsullar istifadə olunur. Mülkiyyət hüququnun bilavasitə pozulması (məsələn, əmlakın oğurlanması, yaxud digər qeyri-qanuni yolla alınması) zamanı onun hər cür qəsddən mütləq müdafiəsi qüvvəyə minir. Bu müdafiə mülkiyyət hüququnun özü kimi əşya-hüquq xarakteri daşıyır.

Mülkiyyət hüququ həm də dolayı yolla, başqa hüquqların daha çox öhdəlik hüquqlarının pozulması nəticəsi kimi pozula bilər. Məsələn mülkiyyətçinin özüne məxsus olan şeyi müqavilə ilə verdiyi şəxs (icarəçi, saxlayan, daşıyıcı və s.) onu mülkiyyətçiyə qaytarmaqdan imtina edir, yaxud zədələnmiş halda qaytarır.

Pozucu ilə mülkiyyətçi arasındakı müəyyən, *xüsusi hüquqi münasibətlərin* (göstərilmiş misalda – müqavilə) mövcudluğunu nəzərə almaqla *öhdəlik-hüquq xarakterli müdafiə üsulları* da tətbiq olunur. Lakin hər iki halda, necə olursa – olsun, mülkiyyət hüququ pozulduğundan mülkiyyətçinin müdafiənin iki növündən-əşya-hüquq, yaxud öhdəlik-hüquq növlərindən hansına müraciət etməsi məsələsi ortaya çıxmağa bilər. İddianın rəqabəti adlanan bu məsələ həmişə öhdəlik-hüquq tələblərinin (üsullarının) xeyrinə həll olunmalıdır. Çünki onlar tərəflərin münasibətini tənzimləyən mülkiyyət haqqında ümumi qanunvericiliyin qüvvəsini istisna edən xüsusi qanunvericiliyə əsaslanır (9, 472-473).

Mülkiyyət hüququnun müdafiəsinin *digər mülki-hüquqi üsulları* da vardır. Bunların sırasına bu hüququn bir neçə konkret hallarda müdafiə üsulları (məsələn, xəbərsiz itkin düşmüş hesab edilən və ya ölmüş elan edilən şəxs gəldiyi halda onun əmlak hüquqlarının bərpası haqqında normalar (2, s.8-12; 3, 54-93.), habelə eyni zamanda mülkiyyət hüququnun müdafiəsinə kömək edən mülki hüquqların müdafiəsi üsulları (məsələn, etibarsız əqdlərin iştirakçılarının əvvəlki vəziyyətinə qaytarılması *restitusiya* qaydaları aiddir (latınca *restitutio* – bərpa deməkdir).

Mülkiyyət hüququnun müdafiəsinin mülki-hüquqi üsullarının *xüsusi növü* mülkiyyət münasibətlərinin stabilliyinə dövlət tərəfindən təminatın müəyyənləşdirilməsidir. Bu təminat mülkiyyətçilərə dövlətin onların əmlak sahələrinə əsassız müdaxiləsinin qarşısını almaq üçün əlavə xüsusi müdafiə verir. Söhbət onların öz maraqlarını müdafiə üçün hakimiyyət səlahiyyətinə malik dövlət hakimiyyəti və idarəetmə orqanına qarşı birbaşa iddia qaldırmaq imkanlarından gedir. Ənənəvi müdafiə üsulları isə mülki hüquq münasibətlərinin bərabər hüquqlu iştirakçıları üçün nəzərdə tutulmuşdur. Onların yaranması ilə mülkiyyəti müdafiə üsullarının sistemi bitkin xarakter aldı.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı: Qanun, 2009.
2. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi. nəşriyyatı. Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, 2015.
3. Əsgərov İ.Q. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin Kommentariyası.1 iyun 2014-cü ilədək olan əlavə və dəyişikliklərlə. I kitab. Bakı: Qanun, 2014.
4. Göyüşov R.A. Mülki hüquq. Xüsusi hissə/dərs vəsaiti. Bakı: Qanun, 2012.
5. Гражданское право. Учебник Часть 1 / Под ред. А.П.Сергеева, Ю.К.Толстова. М.:1998.
6. Гражданское право. Учебник Часть 1 / Под ред. З.И.Цыбуленко. М.:1998.
7. Гражданское право. Учебник Часть 1 / Под ред. Б.М.Гонгало, В.А.Плетневой. М.: 1998.
8. Дождев Д.В. Римское частное право. Учебник. М.:1999.
9. Иоффе О.С. Советское гражданское право. М.: 1967.
10. Novitski İ.B. Roma hüququ. Dərslik / Rus dilindən M.P.Əsgərovanın tərcüməsi. Bakı: 1999.
11. Novitski İ.B. Roma hüququ. Dərslik / Rus dilindən İ.Ə.Vəliyevin tərcüməsi. Bakı: 2012.
12. Римское частное право. Учебник / Под ред. И.Б.Новицкого, И.С.Перетерского. М.:1999.

МЕТОДЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

А.Д.БАБАЕВА

РЕЗЮМЕ

В представленной статье рассматриваются методы правовой защиты гражданских прав. Раскрывается содержание методов гражданско-правовой защиты прав частной собственности и других вещных прав. Из этих методов, в основном, анализируется метод защиты прав на вещь, ответственность и метод правовой защиты, гражданско-правовой метод защиты особого характера и другие. Отмечается, что целью этих методов является восстановление нарушенных прав влиянием на субъект, который совершил нарушение прав человека. В то же время, вовлечены детальному анализу реализующие защиту имущественных прав претензии–оправдания, некастор, о признании прав собственности; кроме того, раскрывается суть этих претензий и разъясняется спецификации.

Ключевые слова: претензии оправдания, претензии отрицания, абсолютные претензии, метод обороны, признание прав собственности

PROTECTION METHODS OF PRIVATE PROPERTY RIGHTS

A.D.BABAYEVA

SUMMARY

In this presented article the legal defence methods of civil rights are reviewed to open the content of the civil and legal protection methods of the private property right and other proprietary rights. Mainly, the proprietary–legal protection method, liability-legal protection method, civil-legal protection method of specific nature etc. are analyzed. It is noted that the purpose of those methods consists of restoring the violated rights, impacting those who have committed human rights violations. At the same time, the claims–vindication claim, negatory case, the claim on the recognition of property rights which realize the proprietary–legal protection are involved in detailed analysis, the nature of those claims are opened and their different features are explained.

Key words: vindication claim, negator case, absolute claim, defence method, property rights recognition